

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
 เมื่อวันที่ ๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๓
งานรื้อถอนวัฏฏะ

พระที่บวชใหม่ก็มีที่เข้ามาอยู่สถานที่นี้ เพื่อการอบรมจิตใจได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะเป็นนักบวชเป็นผู้เสียสละ ทุกสิ่งทุกอย่างหน้าที่การงาน แม้ที่สุดใจยังต้องพยายามเสียสละเช่นเดียวกันกับร่างกายที่เกี่ยวกับหน้าที่การงาน แต่กิเลสมันเหนียวแน่นไม่ยอมให้สละ การดำเนินตามการงานที่พระพุทธเจ้าทรงมอบภาระให้ ตลอดสถานที่อยู่อาศัยปัจจัยต่างๆ ที่ประทานไว้แล้ว มันยังเถลไถลไม่อยากจะรับ ไม่อยากจะทำงานซึ่งเป็นหน้าที่ของตน

ตั้งพระบวชใหม่ท่านก็มอบงานให้ตั้งแต่ขณะบวช เริ่มบวชก็เริ่มมอบงานให้ งานนี้เป็นงานเพื่อรื้อวัฏฏสงสารออกจากจิตใจ จึงต้องมีงานอันสำคัญให้ทำ ขึ้นต้นท่านก็บอกเลยว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง นี่คือ ภูเขาภูเขาที่หนาแน่นแก่นมิดมิดที่สุด คือ ภูเขาภูเขาอันนี้แล มันปิดบังจิตใจของสัตว์โลก ไม่ว่าผู้บวชผู้ไม่บวช คำว่าสัตว์โลกก็กินความไปหมดแล้ว ที่ภูเขาภูเขาอันนี้ไม่ปิดไม่กั้นให้มีมิดมิดปิดตาไม่มี ที่หลงมกมายกันอยู่ทั่วโลกดินแดนนั้นจะมีอะไรมาปิดกั้น ต้องอันนี้เป็นสำคัญ พระพุทธเจ้าจึงทรงมอบงานหรือศาสตราอาวุธไว้ สำหรับบุกเบิกหรือทำลายภูเขาภูเขานี้ ให้แตกกระจัดกระจายลงไปสู่สภาพราบเรียบตามธาตุเดิมของมัน

งานหรือศาสตราอาวุธนั้นคืออะไร ก็ตั้งที่อธิบายแล้วที่บอกแล้วแต่ก็เห็นว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง นี่คืองานสำหรับนักบวชของเราไม่ว่าผู้บวชใหม่ไม่ว่าผู้บวชเก่า งานประจำชีวิตจิตใจของเราก็คืองานอันนี้ เรียกว่างานของพระโดยตรง ของพระที่จะทรงมรรคทรงผล ตั้งพระพุทธเจ้าและสาวกท่านทรงมาแล้ว จนกระทั่งอนโลกธาตุ ก็เพราะทำงานอันนี้สำเร็จนั้นแล

สถานที่ที่จะทำงานนี้ด้วยความสะดวกสบายหายกังวลกับสิ่งภายนอก ท่านก็ประกาศสอนไว้หลังจากอุปสมบทเรียบร้อยแล้วว่า รุกขมูลเสนาสน์ นิสสัย ปัพพชชาติตต เต ยาวซีวี อุตสาโท กรณีโย ในข้อต้นบอกอย่างนั้น ซึ่งแปลว่า เมื่ออุปสมบทแล้วจงเสาะแสวงหาอยู่ตามรุกขมูลร่มไม้ ในป่า ในเขา ในถ้ำ เจ้ามืด และพึงทำความอุทิศสำหรับพยายามอย่างนั้นตลอดชีวิตเถิด นี่คือนิสนัยที่อยู่ป่าเพ็ญ สถานที่ทำงานของพระ ผู้ได้งานหรือได้ศาสตราอาวุธเพื่อห้าห้ากับข้าศึกแล้ว จะต้องไปอยู่ไปทำในสถานที่เช่นนั้น ได้แก่ รุกขมูลร่มไม้ ในป่า ในเขา ในถ้ำ เจ้ามืดที่สังตวิเวก ป่าช้า ป่ารกชัฏ นี่คือนิสนัยที่ปราศจากความกังวล เป็นสถานที่ไม่มีราคาตามความนิยมของโลกคือ

กิเลส แต่เป็นที่เพาะอรรถเพาะธรรมให้เกิดขึ้นเจริญขึ้นภายในใจโดยลำดับ จนกระทั่งเจริญเต็มที่ ได้แก่สถานที่เช่นนี้แล พระพุทธเจ้าจึงประทานไว้ ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งปัจจุบันนี้ และยังคงต้องเป็นอย่างนี้เรื่อยไป คือจะต้องได้ศึกษาได้ปฏิบัติตามธรรมที่กล่าวเหล่านี้อยู่ตลอดไป สำหรับนักบวชผู้มุ่งอรรถมุ่งธรรมมุ่งมรรคผลนิพพาน

คำว่าภูเขากูเรานั้นก็คือสกลกายของเราแล้ว นั่นของเขานี้ของเราจะเป็นอะไรไปก็ติดเรติดเขาอยู่ จิตดวงใดก็ตามจะไม่ติดที่ตรงนี้ จะไม่ถูกสิ่งเหล่านี้ปิดบังหุ้มห่อจนมืดซิดปิดตายยอมไม่มี โลกทั้งโลกติดกันอยู่ในภูเขากูเรานี้ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นสิ่งที่จะบุกเบิกจึงเหมาะสมกัน ตามที่พระพุทธเจ้าประทานให้โดยลำดับมา ได้แก่ เกสา โลมานขา ทันทา ตโจ นี้เพียงย่นย่อให้พอเหมาะกับเวลาที่มีน้อย ในขณะที่บวชกุลบุตรสุดท้ายภายหลังเรื่อยมา ต่อจากนั้นก็ให้ขยายงานนี้ให้กว้างขวางออกไป ตามโอกาสของตนที่บวชแล้วมีหน้าที่ทำการงานแต่อย่างเดียว ไปถึงอาคาร ๓๒ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า ล้วนแล้วแต่อยู่ในภูเขากูเรานี้ทั้งนั้น ไม่ได้หนีออกไปจากนี้

เราที่ติด เขาที่ติด โลกที่ติด ติดสิ่งเหล่านี้ เป็นของวิเศษวิโสอะไรจิตเราจึงไปติดพิจารณาซิ ท่านให้คลี่คลายออกดูว่าทำไมมันถึงรักมันถึงชอบมันถึงติดเอนักเอาหนาก่อเหตุก่อภัยมากน้อยหรือรุนแรงก็อันนี้เป็นสำคัญ อันนี้ปิดไว้ไม่ให้มองเห็นเหตุเห็นผลเห็นดีเห็นชั่ว จึงไม่มีการยับยั้งชั่งตัว แล้วทำลายกันได้ โลกพิณาศนิบายได้เพราะความยึดมั่นถือมั่นภูเขากูเรานี้เป็นสำคัญ แล้วก็กระจายออกไปข้างนอกให้เป็นความกระทบกระเทือน เพราะต่างคนต่างยึด ต่างคนต่างถือ ต่างคนต่างแบก ต่างคนต่างหามต่างคนต่างหึงต่างหวง ต่างคนต่างว่าเราว่าของเราว่าของเขา สุดท้ายเรากับเขาก็มากระทบกันจนได้ ตั้งแต่เรื่องเล็กน้อยจนกระเทือนเป็นโลกวินาศ ก็ขึ้นกับคำว่าภูเขากูเรานี้ทั้งนั้น ถ้าจิตได้หลุดพ้นจากธรรมชาตินี้แล้ว จะเอาอะไรมายึดมาถือ จะเอาอะไรมาหวังมาหวง จะเอาอะไรมาเสียดาย จะเอาอะไรมาเป็นคู่แข่งแย่งดีแย่งเด่นกันที่ตรงไหนไม่มี นี่จึงเป็นสิ่งสำคัญ

ท่านผู้เป็นนักบวชทั้งหลาย ขอให้พิจารณาธรรมอันลึกซึ้งของพระพุทธเจ้าที่ประทานให้แล้วในขณะที่บวชว่าเป็นธรรมประเภทใด ลงถึงชั้นศาสตาสอนโลกทำไมจะเอาธรรมะเลื่อนๆ ลอยๆ มาสอนโลกมีอย่างเธอ คำว่าศาสตารูมาได้ยังไงถึงเป็นชั้นศาสตา พระพุทธเจ้าองค์เอกก็ทรงบำเพ็ญกับสิ่งเหล่านี้ หรือได้ทำงานกับสภาพภูเขากูเรานี้ ถือนี่เป็นที่ทำงานหรือเป็นที่ฟาดฟันหันแหลกกับกิเลสก็ไม่ผิด มีสถานที่นี้

เป็นสิ่งสำคัญ จึงต้องให้คลี่คลายให้ขยายสิ่งเหล่านี้ออกดู ว่ามันติดเพราะเหตุผลกลไกอะไร

ดูด้วยตาแล้วก็ไม่น่าจะติดอะไร ถ้าไม่มีสิ่งมาจากจิตใจของเราออกมากล่อมให้ว่าเป็นของสวยของงาม เป็นสาระแก่นสาร ผมก็ดูซีผมเป็นยังไง ทั้งๆ ที่เราว่ามันสวย มันงาม พอมันตกลงไปในอาหารเครื่องรับประทานเท่านั้น กลายเป็นสิ่งที่น่าเกลียดน่ากลัวตามๆ กันไปหมด ทำไมใจถึงกลับกลอกหลอกหลอนเราอย่างนั้น พิจารณาซิ ขน เล็บ ฟันก็เหมือนกัน แต่ละชิ้นแต่ละอันเป็นยังไง เป็นสิ่งที่เลิศเลอมาจากโลกไหนมาจากแดนใด โลกทั้งหลายจึงได้ติดได้ยึดได้ถือกันเอานักเอาหนา มันเป็นเรื่องวิเศษวิโสอะไร ดูในตัวของเรา เราอยู่กับสิ่งเหล่านี้มาตั้งแต่วันเกิด ตกคลอตกออกมาก็มาด้วยสิ่งเหล่านี้ จนกระทั่งถึงวันสลายวายชนม์ก็ไปกับสิ่งเหล่านี้ แล้วมันมีความวิเศษวิโสที่ตรงไหน

นี่ละท่านจึงให้ดูภูเขาภูเขา เฉพาะอย่างยิ่งภูเขาเป็นสำคัญ สิ่งเหล่านี้มีอยู่กับตัวของเรา ล้อมรอบหัวใจคือความรู้ที่อยู่ตลอดเวลา ใจก็เป็นธรรมชาติที่รู้ รู้อยู่ตลอดเวลา ทั้งหลับทั้งตื่นโดยหลักธรรมชาติของตน แต่เหตุใดมันจึงไม่รู้ตามเหตุตามผลตามสิ่งที่ควรจะเป็นอรรถเป็นธรรม มันถึงรู้แบบปลอมๆ ไปอย่างนั้น ทุกสัต์ทุกส่วนเป็นหลักธรรมชาติแห่งความจริงของเขา แต่ทำไมจิตใจเราจึงปลิ้นปล้อนหลอกหลวงเราตลอดเวลา ทั้งๆ ที่ใจรู้ๆ อยู่ในท่ามกลางแห่งสิ่งสกปรกโสภณ คือร่างกายของเราแน่ๆ เป็นเพราะเหตุไรใจจึงไม่รู้สิ่งเหล่านี้ที่มีอยู่รอบตัวหรือรอบใจ

นี่พระพุทธเจ้าท่านถึงให้เอามาคลี่คลายขยายดูให้ชัดเจน มันอยู่กับผู้รู้แท้ๆ ผู้รู้คือใจอยู่ในท่ามกลางแห่งสภาพเหล่านี้ ทำไมมันถึงหลงได้ตลอดเวลา และยังคงหลงไปอีกหากำหนดกฎเกณฑ์ไม่ได้ ถ้าไม่ได้อาศัยธรรมของพระพุทธเจ้ามาคลี่คลายออกดูให้เห็นตามความเป็นจริงของมัน สิ่งที่ว่าสะอาดสิ่งที่ว่าสวยงาม ก็จับเข้าไปว่ามันสวยงามที่ตรงไหน เลอะๆ เทอะๆ เปื้อนเปรอะอะไรก็เต็มอยู่ในร่างกาย สกปรกโสภณก็เต็มอยู่ที่นี่ ถ้าว่ากลิ่นส่งออกมาก็เป็นที่ไม่พึงปรารถนา แต่ทำไมมันถึงติดถึงพันเอานักหนา ดูซิเรื่องของกิเลสเป็นอย่างนี้ ถ้าเรื่องของกิเลสเสกสรรออกมาในแง่ใดมุมใด สัตว์โลกเป็นต้องติดต้องเคลิบเคลิ้มหลงไหลไปกับมันเสียทุกแง่ทุกมุม

อย่างนี้แลที่พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ ก็เพื่อเปิดโลกเปิดสงสารให้เห็นตามหลักความจริง ในฐานะของสัตว์โลกผู้ที่ควรจะเห็นได้ เฉพาะอย่างยิ่งนักบวชของเราที่ควรจะทำหน้าที่การงานอันนี้ ให้แจ่มแจ้งชัดเจนและสมบูรณ์เต็มที่ได้ ด้วยการบำเพ็ญตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน หรือตามงานที่ประทานหรือที่มอบให้นี้ ดูอยู่เป็นประจำ นี่เรียกว่าทำงานเป็นประจำ ดูข้างนอกดูข้างใน ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น

กระดุก ดูเข้าไปภายใน ดูสิ่งจอมปลอมหรือจุดลากสิ่งจอมปลอมนั้น ให้กลับกลายเป็น
มาสู่หลักความจริงตามเดิมของตนที่หลักธรรมท่านนิยม

ดูตั้งแต่พื้นเท้าขึ้นมาข้างบน ดูแต่ข้างบนลงไปพื้นเท้า คือดูตั้งแต่บนศีรษะนี้ลงไป มีอะไรเป็นที่สวยงามน่าดูน่าชม น่ารักใคร่ชอบใจ แล้วดูเข้าไปหนึ่งไปเนื้อไปกระดูก ถ้าไม่มีหนังหุ้มห่ออยู่เป็นยังงายภายในนี้ กองกระดูกทั้งนั้นในตัวของเราแต่ละรายๆ จะเป็นอะไร กระดูกเราเดินไปตามถนนหนทางเราเจอเสมอมิใช่หรือ กระดูกสัตว์ทั้งหลาย ที่เคลื่อนอยู่ตามแผ่นดินหรือตามข้างถนนที่เราเดินไปมาเป็นยังงาย วิเศษวิโสอะไร มีคุณค่าอะไร มีความหมายอะไรกับกระดูกเหล่านั้น แต่เวลามันอยู่ในร่างกายของเรานี้ ทำไมถึงสร้างความมีดมนอนธการ สร้างความหมายเป็นของมีราคาค่าราคา เลยโลกเลยสงสาร เอาเสียจนกระทั่งผู้หลงตามมันไม่มีวันลืมลืมตาเลย โลกทั้งหลายหลงติดกันงอมแงม เรื่อยมา แม้ที่สุนัขบวชที่ให้คลี่คลายดูสิ่งเหล่านี้ ก็ไม่พ้นที่จะให้มันกล่อมจนหลับสนิท ได้เช่นเดียวกัน

นี่แลท่านให้พิจารณากรรมฐาน เพียงกระดูกเท่านั้นเป็นยังงาย ลองกำหนดดูซิว่า เมื่อหนังก็เปื่อย เนื้อก็เปื่อย เอ็นก็เปื่อย ในร่างกายของเราทั้งร่างนี้และกระดูกนี้ จะพังทลายลงไปกองกันอยู่ที่นั่น คลุกเคล้ากันกับสิ่งสกปรกทั้งหลาย ทั้งภายนอกคือ หนัง เนื้อที่หุ้มห่อกระดูกอยู่ ทั้งภายใน คือ อาหารเก่า อาหารใหม่ ตับ ไต ไข้ฟุงเนาพะเด็ม อยู่ย่น คลุกเคล้ากันอยู่ย่น แล้วเป็นยังงายน่าดูไหม เราเอากายของเรานี้ออกพิจารณาคลีคลายให้เห็นเป็นอย่างนี้ซึ่งเป็นหลักความจริง ใจของเราจะพอกพอใจ ยังจะหลับหูหลับตาตื่นเดินยืนต้อยอยู่หรือ นี่ละปัญหาสร้างเข้าไปเรียกว่าปัญญา พินิจพิจารณาเรื่องของตัวเองที่มันติด คือติดอันนี้เอง

อันนี้ไม่ได้ติดเรา สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ติด แต่ใจไปติดเขา เพราะใจมีสิ่งที่จะให้ติดแนบสนิทอยู่กับตัวของใจเอง แยกออกไปแยกออกไปอาการใด มีแต่เรื่องพาให้ติดให้พันสร้างกองทุกขขึ้นมา แม้ที่สูตรร่างกายที่อยู่กับตัวเองนี้ ความรู้นั้นก็อยู่ในท่ามกลางแห่งร่างกายนี้ ก็ไม่พ้นที่จะให้สิ่งเหล่านี้ปิดบังหุ้มห่อเสียมิด โดยไม่มองดูความจริงที่มีอยู่ในร่างกายนี้เลย ว่าเป็นอย่างไรที่อยู่ในร่างกายนี้ ข้างนอกข้างใน ข้างบนข้างล่าง จนกระทั่งแตกลงไปกองอยู่ในพื้นแผ่นดิน เต็มไปด้วยอสุภะอสุภัง เนื้อ หนัง เอ็น กระดูก เปลี่ยนสภาพไปหมดเหลือแต่กองกระดูกแล้วเป็นยังงาย ยังจะหลับหูหลับตาพอใจอยู่หรือ ถามซิ นี่ละธรรมเครื่องคลี่คลายดูความติดความพันของเจ้าของ ติดอันนี้ติดความเสกสรรอันนี้ ตัวเขาเองเขาไม่มีอะไรละ แต่จิตนั่นซีเป็นผู้หลง ผู้ติดเขา จึงให้จิตดูมันเป็นยังงาย

ออกจากรันแล้วสิ่งที่กระจายลงไปพื้นก็กระจายลงไป ส่วนไหนที่จะกระจายเปื้อยพังลงไปก่อนก็ลงไปตามสภาพของตน น้ำก็ไปเป็นน้ำ ซึมซาบลงไปดินและเป็นไอขึ้นบนอากาศ แล้วก็เหี่ยวแห้งยุบยอบลงไป กระจุกก็เป็นกองกระจุก สุดท้ายกองกระจุกก็ค่อยกระจายละลายตัวเองลงไปด้วยกฎแห่ง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้วก็กลายลงไปเป็นดินตามเดิม แล้วมีอะไรอยู่ในนั้น เราเสกสรรปั้นยอลมๆ แล้งๆ ที่ไหนว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคล ว่าเป็นเราเป็นของเราเป็นของเขา ว่าเป็นของสวยของงามเป็นของจีรังถาวร ถ้าเป็นของจีรังถาวรแล้วมันจะแสดงลงไปอย่างนั้นให้เห็นหรือ นี่ดูเอา

นี่เรียกว่างาน งานของนักบวชเรา ให้พิจารณาค้นคว้าขุดค้นคลี่คลายดูทุกแง่มุม เพราะมันติดอยู่ทุกแง่มุมของสิ่งเหล่านี้ ด้วยอำนาจแห่งกิเลสตัลุ่มหลงอย่างมืดตัวปิดหัวใจของเรา จึงไม่ทำให้ใจรู้อะไรได้เลย รู้ก็รู้เฉยๆ รู้แบบหลับหูหลับตาไม่รู้ ไม่ใช่รู้แบบลืมตา คือรู้ด้วยสติรู้ด้วยปัญญา ถ้าว่าเป็นสติเป็นปัญญาก็เป็นสติปัญญาที่มันผลิตขึ้นให้เสีย ให้รู้ให้ชัดให้จ่อให้ใคร่ครวญกับสิ่งเหล่านี้ เพื่อความคิดความพิน ความรักความชอบใจจะได้มีกำลังมากขึ้น เผาตัวเองเข้าไปอีกเป็นชั้นๆ นั่นสติปัญญาของกิเลสผลิตให้มันผลิตอย่างนี้ เพราะฉะนั้นจึงต้องได้คลี่คลายดูให้เห็นอย่างชัดเจน

นี่ได้อธิบายให้ท่านทั้งหลายฟังพอเป็นปากเป็นทาง ให้ได้คลี่คลายออกดูตามงานที่ท่านนี้ นี่ละที่ว่าพระพุทธเจ้ามอบงานให้นักบวชเรา เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ดีแผ่กระจายลงไปจนกระทั่งภายในดังที่ว่ามานี้ให้เห็นทุกแง่มุม เห็นแล้วเห็นเล่า ดูแล้วดูเล่า พิจารณาแล้วพิจารณาเล่า แล้วจิตจะค่อยซึมซาบเข้าไปสู่ความจริงๆ สุดท้ายก็พ้นความรู้เท่าทันกับสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ไปไม่ได้ และมาเห็นโทษแห่งความหลงของตนในขณะเดียวกัน

สถานที่ทำงานอันนี้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอนไม่ขาดวรรคขาดตอน ก็คือ รุกขมูลเสนาสน์ หมายถึงต้นไม้ ร่มไม้เป็นที่อยู่ เสนาสน์ เสนาสนะคือที่อยู่ ถือร่มไม้เป็นที่อยู่ ถือป่าถือเขาลำเนาไพรเป็นที่อยู่ ถือถ้ำถือจอมผาป่าช้าป่ารกชัฏเป็นที่อยู่ เพื่อทำงานอันนี้ให้สมบูรณ์เต็มที่ภายในจิตใจ เมื่อได้ทำงานอันนี้อยู่โดยสม่ำเสมอไม่ขาดวรรคขาดตอน สิ่งที่เป็นข้าศึกไม่ค่อยมารบกวน เพราะสถานที่ดังกล่าวนี้ ไม่ใช่สถานที่ชุมนุมแห่งข้าศึกที่จะมารบกวนจิตใจของเราให้ธรรมเราเหลวแหลกแหวกแนวไปตั้งสถานที่ทั่วๆ ไป แต่เป็นสถานที่เหมาะสมกับการบำเพ็ญสมณธรรม

เมื่อได้ทำอยู่ไม่หยุดไม่ถอยเช่นนี้ จิตใจจะค่อยเบิกกว้างออกไปๆ ด้วยความรู้ความเข้าใจในความจริงทั้งหลาย การทำใจให้สงบจากอารมณ์ทั้งหลายด้วยอารมณ์แห่งการภาวนานี้ ย่นเข้าไปสู่ค่าปริกรรมค่าใดค่าหนึ่ง เช่น ตโจๆ ก็ดี หรือ อัฐิๆ ก็ดี หรือ

พุทธโธฯ ก็ดี จิตก็รวมตัวเข้าไปสู่จุดเดียวคือความรู้ล้วนๆ ไม่มีอารมณ์ใดเข้าไปแฝงใจเลย นั่นท่านเรียกว่าจิตสงบ สงบจากงานทั้งหลายเหล่านี้

งานทั้งหลายเหล่านี้ เป็นพลังของจิตที่จะให้เข้าสู่ความสงบเย็นใจ เข้าสู่สมาธิ และก้าวเดินทางด้านปัญญาได้ โดยไม่อาจสงสัย เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้บำเพ็ญ นี้แลทางเดินของพระ ทางเดินของศาสนาที่พระพุทธเจ้าประทานไว้ สำหรับพระผู้ตั้งหน้าตั้งตา มีความมุ่งหวังอย่างเต็มที่ที่จะหลุดพ้นจากทุกข์โดยประการทั้งปวง ต้องพิจารณาสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์นี้ให้ชัดของขันธ์ขันธ์านัญ สิ่งที่เป็นสาเหตุให้เกิดทุกข์ก็ตั้งที่ว่ามานี้

งานเหล่านี้จึงเป็นงานที่แก้สาเหตุกุหาฏเรา ที่ติดแน่นอยู่ภายในจิตใจของสัตว์ทั้งหลายให้กระจายตัวออกไป จิตใจก็เบิกกว้างออกไป สมาธิไม่เคยปรากฏก็ปรากฏขึ้นที่ใจ เพราะงานเหล่านี้เป็นงานที่ชักพอกหนุณจิตใจให้เข้าสู่ความสงบได้ งานเหล่านี้ไม่ใช่งานเปลืองงานเปลืองงานสั่งสมกิเลส แต่เป็นงานของมรรค เป็นงานอย่างน้อยบรรเทาเบาภิเลสลงโดยลำดับลำดับ มากกว่านั้นก็สามารรถสังหารกิเลสได้โดยสิ้นเชิง ดังพระพุทธเจ้าและสาวกท่านเป็นมาแล้ว รู้มาแล้ว เห็นมาแล้ว เพราะท่านบำเพ็ญอย่างนี้มาแล้ว ให้ท่านทั้งหลายยึดไปเป็นหลักเป็นเกณฑ์เป็นข้อวัตรปฏิบัติ

เราอย่าเห็นสิ่งอื่นใดในโลกนี้ว่าเป็นของเลิศเลอ ดังที่กล่าวมาแล้วนี้แล ภูเขาภูเรานี้มันเลิศเลออะไร พิจารณาแยกออกไปมันก็เทียบกันได้ เหมือนว่าเป็นชนิดเดียวกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะเป็นเหมือนกัน กฏ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ตีตราไว้หมด ไม่มีสิ่งที่จะเหนือกฏ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อสุภะอสุภังนี้ไปได้เลย จิตมันติดอยู่ในแถวนี้ ติดอยู่อย่างนี้ ไม่ว่าจิตใครก็ตามเป็นอย่างนี้ ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องบุกเบิกแก้ไขแล้วจะต้องเป็นอย่างนี้ตลอดไป เป็นอนันตกาล หาช่องว่างหาที่ขาดวรรคขาดตอนไม่ได้เลย จะต้องมีแต่เรื่องการเกิดการตายๆ หมุนเวียนเปลี่ยนแปลง ทั้งสูง ทั้งต่ำลุ่มๆ ดอนๆ เจือปนกันไปอย่างนี้ ดังที่เคยเป็นมาแล้วตั้งแต่กาลไหนๆ แล้วยังจะเป็นไปอีกตลอดกาลไหนๆ เช่นเดียวกัน ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องบุกเบิกถอดถอน

ธรรมที่กล่าวนี้เป็นพระโอวาทของพระพุทธเจ้า ที่เคยประหัตประหารตัดวัฏวนที่ยืดยาวแสนยืดยาว ใหย่นเข้ามาๆ จนกระทั่งขาดสะบั้นภายในจิตใจของสัตว์โลกผู้บำเพ็ญได้เต็มภูมิแล้วในธรรมทั้งหลาย ให้หลุดพ้นไปได้อย่างหายห่วงไม่มีอะไรเหลือเลย นี่เป็นงานที่เหมาะสมอย่างยิ่งกับนักบวชเราทั้งหลาย อย่าได้ปลีกได้แหวะจากทางเดินของธรรม

พึงเถิดว่าศาสดาเอก ไม่ใช่เอกแบบโลก ไม่ใช่เอกแบบคลังกิเลส ไม่ใช่เอกแบบความเสกสรรปั้นยอ ไม่ใช่เอกโดยความสรรเสริญในโลกธรรม ๘ นั้น แต่เป็นเอกนอก

จากโลกธรรม ๘ ไปแล้วโดยประการทั้งปวง ว่าเลิศก็เลิศนอกจากโลกธรรม ๘ ไปแล้ว ไม่มีอะไรเสกสรร หากเลิศโดยหลักธรรมชาติของพระองค์เอง

ธรรมที่นำมาสั่งสอนสัตว์โลก ก็เป็นธรรมที่เลิศโดยหลักธรรมชาติของจิตที่บริสุทธิ์ ของธรรมที่บริสุทธิ์ กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แล้วนำมาสอนโลกด้วยความถูกต้องแม่นยำ ไม่มีสิ่งใดผิดแม้แต่น้อยเลย ผู้มาสั่งสอนสัตว์โลกเป็นคนเล่นๆ เมื่อไร ฟังซิคำว่าศาสดา ศาสดาอย่างนี้เอง สิ่งในโลกไม่รู้แต่ศาสดารู้ทุกแง่ทุกมุม โลกไม่ได้ศาสดาละได้ พระพุทธเจ้าละได้เห็นได้ ทุกสิ่งทุกอย่างนำมาสอนโลกสอนเพื่อแก้เพื่อถอน ไม่ใช่สอนเพื่อสั่งสมความทุกข์ความทรมานทั้งหลายให้เพิ่มพูนหรือมากมูนขึ้นแก่สัตว์ทั้งหลาย เพื่อความทุกข์จะได้เผาไหม้กันตลอดเวลาไป แต่ทรงสอนเพื่อเป็นน้ำดับไฟให้แก่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความทุกข์มาก เมื่อได้รับโอวาทคำสั่งสอนแล้วทุกชั้นนั้นก็เบาบาง

เช่นเดียวกันกับโรคที่จะหนาแน่นเพียงไรก็ตาม เมื่อได้รับยาแล้วก็บรรเทาเบาบางลงไปถึงกับหายได้ นี่ก็เหมือนกัน โรคกิเลสโรคตัณหาที่ฝังอยู่ภายในใจโดยเฉพาะไม่ฝังในที่ใด โรคชนิดนี้ก็เลสชนิดนี้ไม่มีใครรู้ ไม่มีใครเห็น ไม่มีใครสนใจที่จะรู้และถอดถอนมันได้เลย แต่พระพุทธเจ้าทรงสนพระทัยถึงขนาดที่ฟังทลายกันลงในคืนวันเดือน ๖ เพ็ญ ก็คือฟังทลายตัวข้าศึกอันสำคัญที่พาให้เกิดให้ตายไม่หยุดยั้งนี้แล ที่ฝังจมอยู่ภายในพระทัยนั้น ให้มุดมอดไปไม่มีสิ่งใดเหลือเลย จึงเรียกหรือให้นามว่าตรัสรู้ ท่านถอดถอนสิ่งนี้ออกจากพระทัยแล้วก็พระทัยที่บริสุทธิ์

เมื่อถึงขั้นนี้แล้ว กาลสถานที่เวลาล่วงเวลา สมมุติใดๆ ในสามแดนโลกธาตุนี้ จึงไม่มีสิ่งใดเข้าไปเกี่ยวข้องให้ยุ่งเหยิงวุ่นวาย เหมือนแต่ก่อนที่กิเลสพาให้เป็นไปนั้นเลย สิ่งเหล่านั้นมีอยู่ก็มีอยู่ตามหลักธรรมชาติของตน ถ้ากิเลสไม่เข้าไปแทรกไปแซง ไม่เอาไปเป็นเครื่องมือประหารตัวเราเอง ให้ลุ่มให้หลงให้รักให้ชังเสีย ก็ไม่มีอะไรที่จะทำให้รักให้ชังได้ เพราะสิ่งทั้งหลายเขาไม่ได้มีความหมายในตัวของเขาเลย แม้แต่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ของเรานี้ก็ไม่มีมีความหมายในตัวของตัวเอง

แต่สิ่งที่เขาความหมายยึดใส่มีอ ตีหุตีตาให้มิดให้บอดนั้นก็คือกิเลสนี้แล ซึ่งออกมาจาก อวิชชาปุจฉยา สงขารา ถึงตัณหา พอถึงตัณหาแล้วก็ขึ้นถึงภพถึงชาติจากนั้นก็ว่า เอเวตสสุส เกวลสสุส ทุกขกขนุสสุส, สมุทโย โหติ นี่คือสมุทัยล้วนๆ อวิชชาตัวนี้ไม่มีใครรู้ใครเห็น พระพุทธเจ้าทรงรู้เป็นพระองค์แรก ทรงรู้ทรงเห็นทรงถอดทรงถอนออกจากพระทัย จนพระทัยนั้นสว่างกระจ่างแจ้งครอบแดนโลกธาตุแล้ว จึงได้นำอุบายวิธีการเหล่านี้มาสั่งสอนสัตว์โลกได้รู้ตามเห็นตาม ได้ยึดศานาเป็นที่พึ่งเป็นพึ่ง

ตาย ผากเป็นผากตายมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ เป็นมาจากพระทัยที่บริสุทธิ์ เพราะทรง
ชวนชวายเป็นพระองค์เองนั่นแล

นี่เราผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ ขออย่าได้ปล่อยได้ละได้วางทางดำเนินที่เป็นไป
เพื่อความสิ้นทุกข์ ที่ออกมาจากสวากขาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้วทุกแห่งทุกมุม อย่าข้าม
อย่าแทรกอย่าแข่งอย่าปลุกข้ายปลุกขวา ให้ตรงไปตามนี้ เรียกว่าเป็นแนวมัชฌิมา คือ
เป็นแนวทางที่ก้าวเดินเพื่อความหลุดพ้นโดยถ่ายเดียวเท่านั้น หลักใหญ่อยู่ที่ตรงนี้ และ
ขอให้ทำงานอันนี้ไปทำให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยดังที่กล่าวมาแล้วนี้ สถานที่อยู่ที่ใดเป็นที่
สังตวิเวก ไม่คลุกคลีตีโมงหรือไม่มีสิ่งทั้งหลายที่เคยเป็นข้าศึกเข้ามาช่วยวนหรือเข้ามา
รบกวน สถานที่นั้นแหละเป็นสถานที่เหมาะสมกับการบำเพ็ญ

เรื่องของมรรคผลนิพพานนั้น อกาลิกของธรรมท่านบอกไว้แล้ว ไม่มีกาลสถานที่
ที่เวล่ำเวลา ขอให้ดำเนินเถิด ความจริงเป็นธรรมชาติที่คงเส้นคงวา การปฏิบัติธรรม
เพื่อเข้าสู่ความจริงก็ขอให้ดำเนินโดยความสม่ำเสมอ แล้วจะถึงธรรมที่คงเส้นคงวาหนา
แน่น ปราศจากเรื่องสมมุติโดยประการทั้งปวง ดังพระพุทธเจ้าและสาวกท่านได้เสวย ที่
โลกทั้งหลายให้ชื่อว่าท่านนิพพาน หหมดแล้วเรื่องธาตุเรื่องขันธอันเป็นความรับผิดชอบ
จึงเป็นธรรมชาติที่บรมสุขล้วน ๆ ไม่มีเครื่องเกี่ยวเกาะรับผิดชอบใด ๆ นั้นท่านว่า
นิพพาน

นิพพานในครั้งพุทธกาล ความสิ้นกิเลสในครั้งพุทธกาลมีฉันใด มีไปจากอันใด
นิพพานในหัวใจของผู้ปฏิบัติที่เป็นไปจากหลักธรรมเครื่องแก้เครื่องถอดถอนนี้ ก็ฉัน
นั้นเหมือนกัน ไม่เป็นอย่างอื่น ที่ว่าท่านบรรลุมรรคผลนิพพาน เพราะเหตุผลกลไก
อะไร เหตุผลกลไกอันนั้นคือปฏิบัติภาครื่องดำเนินที่ถูกต้องดีงาม เมื่อเรานำมาดำเนิน
ตามปฏิบัติที่ถูกต้องดีงามเช่นเดียวกันแล้ว ก็ย่อมเข้าถึงจุดหมายปลายทางเช่นเดียว
กันกับพระพุทธเจ้าและสาวกท่านได้ถึงแล้ว จึงเรียกว่าอกาลิก ธรรมไม่มีกาลไม่มีเวล่ำ
เวลา

การผ่านไปของพระพุทธเจ้าและพระสาวกท่านนั้นเป็นกาลเป็นเวลา เป็นเรื่อง
เกี่ยวกับสมมุติ ซึ่งมีอยู่ในธาตุขันธของท่านของเราด้วยกันทุกคน จะต้องแปรสภาพ
สลายตัวลงไปเช่นนั้น แต่ศาสนธรรมที่แสดงไว้แล้วอย่างคงเส้นคงวาหนาแน่นนี้ไม่เป็น
อื่น สำหรับผู้ปฏิบัติให้ตรงตามนั้นแล้ว มีหวังต่อมรรคผลนิพพานโดยสมบูรณ์ จึงขอให้
ทุกท่านตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ กำจัดสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยนี้ออกจากหัวใจ

เมื่อใจนี้ได้หมดสิ้นจากสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัย ที่เผาไหม้ลัทธิมากต่อมากนาน
แสนนาน มีเราเป็นสำคัญ ลื่นไปจากหัวใจแล้วเป็นอย่างไร หัวใจที่สิ้นกิเลสแล้วกับหัวใจ
ของเราที่เป็นคลังกิเลสมาแต่ก่อน เอามาเทียบดูซิในใจดวงเดียวนั้นแลเป็นเหมือนกัน

ใหม่ คำว่าความสุขๆ ที่เคยผ่านมากับเครื่องสัมผัสสัมพันธ์ใดก็ตาม กับความสุขที่ว่า
บรมสุขของผู้สิ้นกิเลส นั้น ต่างกันอย่างไรบ้าง ไม่ต้องเทียบก็รู้เอง

เพราะหัวใจดวงนั้นเป็นผู้เคยทรงไว้แล้วทุกสิ่งทุกอย่าง ในบรรดาสมมุติที่มีอยู่
ในแดนโลกธาตุนี้ เมื่อจิตได้ผ่านพ้นจากสมมุตินี้ไปแล้วจะไปถามใครเล่า พระพุทธเจ้า
พระอรหันต์ท่านตรัสรู้และบรรลุธรรมมา ก็หมิ่นก็แค้นก็ล้างๆ พระองค์ ท่านไปถาม
ใคร มีรายไดที่สงสัยในความหลุดพ้นของตน ไปถามใครว่านิพพานของตนไม่สมบูรณ์
ความบริสุทธิ์ของตนไม่สมบูรณ์ ไม่เคยมีเลย เพราะสมบูรณ์เต็มที่แล้ว นิพพานของ
พระพุทธเจ้าสมบูรณ์ฉันใด นิพพานของพระสาวกก็สมบูรณ์ฉันนั้น จิตของพระพุทธเจ้า
บริสุทธิ์ฉันใด จิตของสาวกก็บริสุทธิ์ฉันนั้น จิตของผู้ปฏิบัติให้ถึงจุดหมายปลายทางดัง
พระพุทธเจ้าแล้ว พระพุทธเจ้าเป็นฉันใดท่านก็เป็นฉันนั้น นิพพานของพระพุทธเจ้าฉัน
ใด นิพพานของผู้บริสุทธิ์ในปัจจุบันนี้ก็ฉันนั้น จึงขอให้ท่านทั้งหลายได้นำธรรมนี้ไป
ประพฤติปฏิบัติ

ธรรมะของพระพุทธเจ้าสดๆ ร้อนๆ แท้ๆ นี้ แต่สำคัญสิ่งที่มีนกล่อมมีชิมันใกล้
ชิดติดพันอยู่กับหัวใจเราตลอดเวลา และเป็นสิ่งที่มีรสมีชาติที่โลกติดได้ทุกภพทุกภูมิไป
เพราะฉะนั้นโลกจึงชอบทำแต่เหตุที่จะเผาไหม้ตนเองด้วยกัน ทั้งๆ ที่ไม่ต้องการผลนั้น
เลยแต่ชอบทำเหตุกันทั่วหน้า เพราะมีธรรมชาติอันหนึ่งที่ล่อมอยู่ภายในใจ ให้ชอบให้
ทำให้เสาะให้แสวงหาให้ชวนชวาย ให้คิดให้อ่านให้ไตร่ให้ตรองกับสิ่งเหล่านี้้อยู่อย่าง
สม่ำเสมอๆ แม้แต่หลับเคลิ้มไป มันยังละเมอเพื่อฝันไปกับสิ่งเหล่านี้ด้วยความรักความ
พอใจ นี่คือต้นเหตุที่เผาไหม้สัตว์ สัตว์ทั้งหลายชอบนักชอบหนา ตาก็ชอบดู หูชอบฟัง
จิตใจชอบคิด ร่างกายชอบชวนชวาย ชอบวิ่งเต้นผ่นกระโดดหามันไม่มีเวลาอ้อมพอ
สัตว์เวลามันคึกมันคะนองยังมีกาลมีเวลา แต่มนุษย์เรานี้คึกคะนองอยู่ตลอดเวลา
เพราะอำนาจสิ่งนี้แลหนุน ไม่เคยอ่อนตัวเลย มีแต่เสริมกำลังขึ้นเรื่อยๆ ให้สัตว์ทั้ง
หลายดิ้นรนไปตามไม่มีวันเวลาสงบตัวได้บ้างเลย

เพราะฉะนั้น เรื่องกองทุกข์ เราย่าว่าแต่สัตว์เป็นทุกข์เลย มนุษย์นี้เป็นทุกข์มาก
ยิ่งกว่าสัตว์ แต่มองข้ามกันเฉยๆ เฉพาะอย่างยิ่งมองดูหัวใจเรา เราย่ามองเลยโลกเลย
สงสารไปนัก เพราะเหล่านั้นเป็นเรื่องทุกข์ของเขา ส่วนทุกข์ที่อยู่กับเราเพราะเหตุผล
กลไกอันใดของเรา นี่ให้มาดูต้นเหตุนี้ ที่เราชอบทำเหตุ สัตว์ทั้งหลายชอบกันทั่วหน้า
แต่เวลาทุกข์เกิดขึ้นมานั้น มันเกิดขึ้นมาจากเหตุอันนี้แล เผาไหม้กันเดือดร้อนวุ่นวาย
ฉิบหายปนกันไปทั่วแดนโลกธาตุนี้ ไม่ต้องการกันแต่ก็เผาไหม้กันทั้งๆ ที่ไม่ต้องการ
เพราะมีความพอใจชวนชวายกับเหตุที่เป็นภัยเรื่อยมา

เพราะฉะนั้น คำว่าไฟมี ราคคฺคินา เป็นสำคัญ โทสคฺคินา มี ราคคฺคินา เป็นเครื่องหนุน จึงเผาไหม้ไปเรื่อยๆ กระจายไปเรื่อยๆ เพราะเชื้อไฟมีมากเท่าไรไฟจะต้องเผาไหม้ไป คำว่าเชื้อไฟคือสิ่งที่จะมาเสริมราคาตัดสินหา เสริมความโกรธความประทุษร้ายนั้นมีกำลังมากๆ เพราะต่างคนต่างชวนชวาย เมื่อเป็นเช่นนั้นทำไมสิ่งเหล่านี้จะไม่แสดงเปลวขึ้นภายในหัวใจของใครของเราละ

ให้ดูที่ใจของเรามันแสดงอย่างไรบ้าง วันหนึ่งคืนหนึ่งมีแต่สิ่งเหล่านี้ มันพอตัวของมัน มันชอบในตัวของมันเอง เป็นอัตโนมัตินมุนต์อยู่โดยไม่มีใครบังคับบัญชา ดีไม่ดีต้องร้องเอาไว้ แต่นี่ใครๆ ก็ไม่มีแก๊จที่จะร้องเอาไว้ นอกจากวิ่งตามมันเท่านั้น เพราะฉะนั้น โลกทั้งหลายจึงมีความทุกข์จนหาขอบเขตต้นปลายไม่ได้เลย จะเป็นอย่างไรเรื่อยไป นี่ท่านว่าโลกทั้งหลายชอบแต่เหตุที่เป็นพื้นเป็นไฟ เพราะมันกล่อมได้ดี เพลงของกิเลสนี้กล่อมได้ดีมาก ให้สัตว์ทั้งหลายได้ติดได้พัน ได้สนใจในต้นเหตุที่สะอาดแสวงหาไฟมาเผาตัว ส่วนเรื่องธรรมะนั้นไม่ค่อยชอบและไม่ชอบกัน

เหตุที่คิดจะทำความสุขให้แก่ตนนั้น ไม่ค่อยชอบและไม่ชอบบำเพ็ญ ขึ้นชื่อว่าความดีแล้วไม่ชอบ ก็เพราะกิเลสมันปิดมันกั้นไว้อีกนั่นเองไม่ให้ชอบ ให้ชอบแต่กิเลสเท่านั้น ชอบคนอื่นไม่ได้ ก็เหมือนอย่างราคาตัดสินหา มันไม่ชอบให้ใครมายุ่งของมัน ให้มันเป็นเจ้าของครองโลกแต่ผู้เดียวเท่านั้นที่มันชอบที่สุด อันนี้ก็เหมือนกัน อะไรจะมายื้อแย่งแข่งดีกับมันไม่ได้ มันไม่ชอบ มันจึงขัดจึงขวาง

ด้วยเหตุนี้เอง ผู้จะทำดีเพื่อความสุขความเจริญ เพื่อพ้นจากอำนาจของมัน จึงต้องถูกกีดถูกขวางถูกต้านทาน จนกระทั่งก้าวเดินไปไม่ได้ในทางความดีทั้งหลาย แต่เราไม่รู้เฉยๆ ถ้าดูตามหลักธรรมชาติตั้งพระพุทธเจ้าทรงรู้ทรงเห็น ดังสาวกท่านรู้เห็นแล้วมันจะหนีไปไหนพ้น เพราะสิ่งเหล่านี้มีอยู่กับคน มีอยู่กับหัวใจของทุกคน ทำให้ไม่รู้ไม่เห็นกัน ถ้าสนใจอยากรู้อยากเห็นจริงนะ เพราะมันแสดงอยู่กับหัวใจแท้ๆ ใจเป็นนักรู้ ใจเป็นนักเห็น ทำไมจะไม่รู้ไม่เห็นมัน เมื่อรู้เห็นแล้วธรรมเครื่องแก้มีอยู่ทำไมจะแก้กันไม่ได้ แก้กันไม่ลงละ ต้องแก้ได้ไม่สงสัย

ธรรมของพระพุทธเจ้าเวลานี้ก็เป็นธรรมที่พร้อมแล้วที่จะสังหารกิเลสเหล่านี้ ถ้าเรานำมาสังหาร แต่ส่วนมากก็มอบให้กิเลสเอาเครื่องมือที่มอบให้อย่างที่ว่าตะกั่วนี้ ที่สอนตะกั่วนี้ไปเป็นของสวยของงาม กลับมาสังหารตัวเองเสีย เป็นของจิ้งจกอะไรๆ ดีหมดๆ ไม่ว่าภายนอกภายในร่างกายของเรา ดีหมดๆๆ นี่แลมันเอาไปสังหารอย่างนี้เอง ธรรมท่านบอกไม่ดี ธรรมท่านบอกเป็นของไม่เที่ยงไม่จีรังถาวร เป็นของสกปรกโสภณในร่างกายของเรานี้ กิเลสมันบอกว่าดีทั้งหมดแล้วเชื่อมั่นทั้งหมดไม่ยอมเชื่อธรรม ก็เพราะกิเลสไม่ให้เชื่อนั่นเอง ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้อย่างถึงใจ

สิ่งเหล่านี้ไม่ต้องถามใครเพราะมีอยู่ในหัวใจของท่านของเรา จึงสอนให้ชำระลง
 ที่นี้ ถ้าไม่มีสอนให้ชำระกันทำไม การกล่าวทั้งนี้เพื่อให้ท่านทั้งหลายได้นำไปเป็นเครื่อง
 ระลึกเป็นคติ เพราะเป็นทางเดินอันราบรื่นดีงาม และเป็นงานที่เหมาะสมที่สุดแล้วกับ
 การสังหารกิเลสเพื่อความพ้นทุกข์เป็นบรมสุข ไม่นอกเหนือไปจากงานที่พระองค์มอบ
 ให้นี้เลย และสถานที่ที่บำเพ็ญก็ประทานไว้แล้ว มี รุกขมูลเสนาสน์ เป็นอันดับหนึ่ง

อาหารการบริโภคก็ไม่เหลือเพื่อ พออยู่พอกินพอเป็นพอไปวันหนึ่งๆ พอยัง
 ชีวิตให้เป็นไปเท่านั้น นี่คือทางดำเนินของความพ้นทุกข์ ไม่ต้องเหลือเพื่อ ไม่ต้องโลภ
 โลเลกับสิ่งใด สถานที่อยู่ อาหารเครื่องบริโภค จีวรบริณทบาตเหล่านี้ให้พอเหมาะพอดี
 หรือขาดแคลนบ้าง นั่นแหละดีสำหรับผู้เป็นนักปฏิบัติกำจัดกิเลส

เพราะกิเลสมันชอบเหลือเพื่อ เอามาให้ทั้งสามแดนโลกธาตุนี้ ก็ไม่พอกับกิเลส
 ในหัวใจของสัตว์โลก มันชอบมากขนาดไหนธรรมดัดดงๆ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่กด
 ถ่วง เป็นสิ่งที่บีบเป็นสิ่งที่บังคับหัวใจไม่ให้ออก หรือเหยียบย่ำให้แบนไปหมดเลย
 เพราะความโลภความโกรธความหลงมันบีบบี้สไฟหัวใจ มันถึงเดือดร้อนวุ่นวายไปทั่ว
 โลกดินแดน ธรรมะท่านเบิกออกๆ ถอนออกๆ ขว้างปาออกไปหมดจากหัวใจ ให้ใจ
 หมดจากสิ่งเหล่านี้แล้วตีตีตีเดียว ไม่ต้องถามหาหนีพพาน นั่นธรรมะต่างกันอย่างนั้น
 กับกิเลส

ดังนั้นท่านจึงสอนให้อยู่ในสถานที่เข็มๆ สถานที่อดอยากขาดแคลน ท่านสอน
 ไว้หมดสิ่งเหล่านี้ แต่เรากลับเป็นเครื่องมือของกิเลสให้มันพ่าย้อแย่งแข่งดี เป็นข้าศึก
 รบคำสอนของพระพุทธเจ้า ให้กลายเป็นคำสอนของกิเลสในเพศแห่งนักบวชไปเสียเต็ม
 พุงเต็มตัวเลย กิริยาท่าทางที่แสดงออกทำไต่กิริยาไต่ มีแต่กิริยาของกิเลสท่าทางของ
 กิเลส ที่ต่อสู้กับธรรมสังหารธรรมในเพศแห่งนักบวชของเราไปเสียสิ้น นั่นขีที่นำทุเรศ
 เอานักหนา

พระเราอย่าไปมองไกลนะ ให้มองดูตัวของเรานี้ มันแสดงอะไรบ้างเวลานี้และ
 เรื่อยมาตั้งแต่วันบวช มันแสดงอย่างไรบ้าง กิเลสเอาเครื่องมือคือธรรมที่ประทานให้แต่
 วันเริ่มบวชไปถลุงเราอย่างไรบ้างให้เราดู ถ้าเรารู้สิ่งเหล่านี้แล้วเราจะเห็นเรื่องของกิเลส
 เราจะได้แก้กิเลส ฆ่ากิเลสให้แตกกระจายไป ตามพระโอวาทที่ทรงสั่งสอนไว้ ดัง
 ที่ได้อธิบายให้ฟังเมื่อสักครู่นี้ คือ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ และ รุกขมูลเสนาสน์ นี้
 เป็นที่เหมาะสมอย่างยิ่ง กิเลสจะต้องพัง

พระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายกิเลสของท่านพัง เพราะสถานที่เหล่านี้งานเหล่านี้
 นี้แล จงยึดจงเกาะไว้ให้ติดกับหัวใจของเรา ใจของเราจะได้เย็น ใจของเราจะได้สบาย

ตั้งที่กล่าวแล้วนั้นบรมสุขออกจางานอันนี้แล เมื่องานนี้สำเร็จแล้วไม่มีงานใดทำอีกแล้ว ใจทรงบรมสุขตลอดอนันตกาล

งานทางธรรมะนี้เป็นงานที่สิ้นเสร็จสำเร็จได้ สิ้นสุดยุติลงได้ ไม่เหมือนงานทางโลกซึ่งทำเท่าไรก็ไม่สิ้นสุดยุติ จนกระทั่งเจ้าของตายไปก่อน ยังห่วงงาน-งานยังไม่เสร็จ นี้โลกของผู้มีกิเลสเป็นอย่างนั้น แต่เรื่องธรรมนี้ วุสิต พุรหมจรรย์ คำเดียวเท่านั้นประกาศกังวานไปหมดทั่วแดนโลกธาตุ ว่างานของจิตของธรรมสิ้นสุดยุติหมดแล้ว ความเกี่ยวข้องยุ่งเหยิงพันพันกับการเกิดตายในวัฏสงสารนี้ ไม่มีเชื้อเหลืออีกแล้ว เพราะงานคือการชำระกิเลส สังหารกิเลสได้สิ้นสุดยุติลงไปแล้ว เป็นใจที่บริสุทธิ์แล้วด้วย วุสิต พุรหมจรรย์ กต กรณีย์ นี่เป็นกิจที่ขอบธรรมอย่างยิ่ง ได้ทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว นี่ละงานของธรรมเป็นงานสำคัญเหนือโลกและมีวันจบสิ้นลงได้ดังนี้แล

ขอให้ดูพระพุทเจ้าผู้ประเสริฐเลิศเลอ ให้ดูตรงที่ประเสริฐเลิศเลอ ธรรมท่านประเสริฐเลิศเลอ พระสงฆ์สาวกท่านประเสริฐเลิศเลอ ให้ดูจุดนี้ผู้ต้องการความเลิศเลอ ถ้าดูผิดนี้ไปแล้วจะมีแต่ผิดแต่พลาด สุดท้ายก็จม โลกเขาจมฉันใดเราก็จมฉันนั้น การว่ายอยู่ในวัฏฏวนคือความเกิดตายนี้ โลกไม่มีเขตแดนฉันใด ไม่มีฝั่งมีฝาดฉันใด หัวใจของเราตัวของเราเองก็ไม่มีฝั่งมีฝาดฉันนั้น เพราะเดินแถวเดียวกันกับโลกจะไปผิดจากโลกอะไร แม้เป็นเพศผ้าเหลืองหัวโล้น ๆ ก็ตาม ถ้างทำงานให้ผิดแนวทางของพระพุทธเจ้าที่พาดำเนินเพื่อความพ้นทุกข์แล้ว มีแต่จะเข้าหาทุกข์และความลุ่มจมทั้งนั้นแหละ จงตั้งใจพิจารณา

วันนี้ผมก็เหนื่อยสุดสำหรับมาตั้งใจมาแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อน เคยพูดให้หมู่เพื่อนฟังเสมอว่า ธาตุชั้นนี้อ่อนตัวลงมาโดยลำดับแล้ว หดเข้ามาเย็นเข้ามา ไม่อยากเล่นกับอะไร ๆ กับใครกับอะไรทั้งนั้นแหละเดี๋ยวนี้ อยู่องค์เดียวคนเดียววันหนึ่ง ๆ ทรงธาตุทรงชั้นที่แสนหนักหน่วง คือ ภารา หเว ปลูกขุขุธา มันเป็นภาระอันหนัก เพียงเท่านี้ก็พอแล้ววันหนึ่ง ๆ มิหนำยังจะทานมันไม่ไหว มันหนัก วยแก่ลงมาเท่าไรกำลังวังชาอ่อนลงเท่าไร น้ำหนักยังมีอยู่มากภายในร่างกายไม่ลดลงตามกำลังบ้างเลย จึงทานกันไม่ไหว ก็ทนเอา เทศนาว่าการความจดจำก็หลงลืมไปหมดไม่เหมือนแต่ก่อนแหละ คอยแต่จะหลงจะลืม จะขาดจะตกไปไม่ได้ถ้อยได้ความ

จึงขอให้ท่านทั้งหลายที่มาศึกษาอบรมนี้ ได้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติกำจัดสิ่งที่เป็นภัยต่อเราซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจ แล้วความเจริญรุ่งเรืองเราไม่ต้องไปหาที่ไหนอะไรเจริญก็สู้หัวใจเจริญด้วยธรรมไม่ได้ เราอย่าไปหลงลมปากใคร ๆ ว่าอันนั้นเจริญอันนี้เจริญ มันอะไรเจริญพิจารณาดูซิ นั่นมันเรื่องของโลก เราอย่าไปขัดไปแย้งเขาซิ

เรื่องของธรรม เจริญยังงให้ดูตัวเจ้าของนี่ เพราะเราเป็นผู้บำเพ็ญธรรมเพื่อ
 สละละโลกทั้งหลายเข้ามา อย่าเอาโลกมายุ่งเหยิงวุ่นวาย ไม่ดูถูกโลกไม่เหยียดหยาม
 โลก เออวางไว้ตามสภาพของโลกของธรรม แล้วบำเพ็ญตัวของเราให้หลุดพ้นไปโดย
 ลำดับๆ นี่แหละเป็นสิ่งที่เลิศเลอ สงฆ์ สรณ คัจฉามิ จะปรากฏขึ้นที่หัวใจของเราดวงหลุด
 พ้นแล้วนี่ เรื่องปัญหาการเกิดตายนี้ขาดสะบั้นลงไปในปัจจุบัน ไม่เคยเห็นก็ตาม ไม่เคย
 รู้ก็ตาม สนุกปฏิญโก คือศาสดาองค์เอกประทานไว้แทนพระองค์แล้ว จะประกาศกังวาน
 ขึ้นที่ใจของเราผู้บริสุทธิ์นี้แลไม่เป็นอื่น จึงขอให้ท่านทั้งหลายตั้งอกตั้งใจบำเพ็ญอย่าง
 จริงจัง ให้สมกับพระเมตตาที่ประทานไว้เต็มสัดเต็มส่วนไม่มีบกพร่องแม้แต่น้อยเลย

การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร รู้สึกเหนื่อย เอาละพอ